

Zinkėvičius Zigmąs (gimė 1925 sausio 4 Juodausiuose, Ukmergės r.), lietuvių kalbininkas, habil. dr. (1967), Lietuvos MA narys (1990), Lietuvių katalikų MA narys (1991), Švedijos karališkosios humanitarinių mokslų akademijos narys (1982), Norvegijos MA narys (1991), Latvijos MA užsienio narys (1995), Latvijos u-to garbės dr. (1991), Vytauto Didžiojo u-to garbės dr. (1994). 1950 baigė Vilniaus u-tą ir iki 1994 jame dėstė; prof. (1969); 1956–68 Istorijos ir filologijos fakulteto prodekanas, 1973–88 Lietuvių kalbos katedros vedėjas, 1988–91 Baltų filologijos katedros vedėjas. 1995–96 Lietuvių kalbos i-to direktorius. 1996–98 Lietuvos švietimo ir mokslo ministras.

Zinkevičius – produktyviausias pastarųjų dešimtmečių lietuvių kalbininkas, daug pasidarbavęs dialektologijos, istorinės gramatikos, kalbos istorijos, onomastikos srityse. Svarbiausias dialektologijos veikalas – atskira knyga išleistas habilitacinis darbas „Lietuvių dialektologija“ (1966, Lietuvos valstybinė premija 1968), kuriame pateikta lyginamoji lietuvių kalbos tarmių fonetika ir morfologija, sudaryti tarmių fonetinių duomenų 75 žemėlapiai. Su Aleksu Girdeniu sudarė naują lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją (*Klb.* 14, 1966; *MA Darbai* 3, 1969). Atskira knyga išleido disertaciją „Lietuvių kalbos įvardžiuotinių būdvardžių istorijos bruožai“ (1957); variantas rusų kalba *Некоторые вопросы образования местоименных прилагательных в литовском языке* (*ВСЯ* 3, 1958). Parašė knygą „Lietuvių antroponimika: Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje“ (1977), kurioje aptarė daugiau kaip 5000 lietuviškų asmenvardžių, detalai išnagrinėjo lietuviškų pavardžių lenkinimo procesą. Lietuvių kalbos akcentologijos istorijai reikšmingas Zinkevičiaus tyrinėjimas „Iš lietuvių istorinės akcentologijos: 1605 m. katekizmo kirčiavimas“ (1975). Parašė studiją apie Martyno Mažvydo kalbą (*Blt.* 13(2), 1977; 14(1–2), 1978; 15(1), 1979; *ZfSl* 23, 1978), straipsnius apie Konstantino Sirvydo raštų (*Blt.* 7(2), 1971), Merkelio Petkevičiaus „Katekizmo“ (*Blt.* 6(2), 1970; 7(1), 1971), Saliamono Mozerkos Slavočinskio (*LKK* 15, 1974) kalbą. Sukūrė teoriją apie tris lietuvių raštijos pradžios rašomąsias kalbas (*Blt.* 8(1), 1972; 13(1), 1977).

Jo rūpesčiu buvo parengta ir išleista apie 20 lituanistinių kalbos vadovų aukštosioms mokykloms. Pats parašė studijų vadovus „Lietuvių kalbos dialektologija“ (1978, ²1994), „Lietuvių kalbos istorinė gramatika“ (1–2, 1980–81; tai pirmoji lietuvių kalbos istorinė gramatika, kurioje nuosekliai nagrinėjami visi pagrindiniai lietuvių kalbos gramatikos klausimai), monografijas „Rytų Lietuva praeityje ir dabar“ (1993; rusų kalba *Восточная Литва в прошлом и настоящем, Вильнюс*, 1996), „The History of the Lithuanian Language“ (Vilnius, 1996, ²1998; lietuvių kalba *Lietuvių kalbos istorija*, 1996), populiarias knygeles „Kaip žmonės išmoko rašyti“ (1958), „Lietuvių kalbos tarmės“ (1968), „Kalbotyros pradmenys“ (1969, ²1980), „Kalbininkas K. Būga“ (1981), „Tautos kilmė“ (su kitais, 2006, anglų ir vokiečių k. 2005, rusų k. 2006). Atskira Zinkevičiaus mokslinės veiklos sritis – Kazimiero Būgos mokslinio palikimo publikavimas bei tyrinėjimas. Parengė Būgos „Rinktinius raštus“ (1–3, 1958–61), sudarė rodyklių tomą (1962). Parašė knygą „Kazimieras Būga: Gyvenimas ir darbai“ (1979). Su kitais parengė „Lietuvių kalbos vadovėlį IX–XI klasei“ (1971, ³1997).

Ištyrė ir paskelbė vadinamąjį jotvingių kalbos žodynėlį „Pagonių šnektos iš Narevo“ (*Б.-с. иссл.*, 1983; *Blt.* 21(1–2), 1985). Lietuvos ir užsienio spaudoje paskelbė daug straipsnių įvairiais lietuvių kalbos istorijos, dialektologijos, lietuvių kalbos tyrinėjimo istorijos klausimais, recenzavo daugybę lingvistikos veikalų. Savo daugelio metų lietuvių kalbos tyrinėjimo darbą Zinkevičius apibendrino kapitaliniame šešių tomų veikale „Lietuvių kalbos istorija“: t. 1 „Lietuvių kalbos kilmė“ (1984), t. 2 „Iki pirmųjų raštų“ (1987), t. 3 „Senųjų raštų kalba“ (1988), t. 4 „Lietuvių kalba XVIII-XIX a.“ (1990), t. 5 „Bendrinės kalbos iškilimas“ (1992), t. 6 „Lietuvių kalba naujaisiais laikais“ (1994); išleistas ir specialus tomas „Rodyklės ir bibliografija“ (1995). Veikale glaudžiai susieti kalbos ir tautos istorijos duomenys, pateikta jų sintezė. Už šį veikalą Zinkevičiui buvo paskirta 1995 Lietuvos Respublikos mokslo premija. Zinkevičius – leidinio „Kalbos praktikos patarimai“ (1976, ²1985) vyriausiasis redaktorius, „Lietuvių

kalbos atlaso“ redakcinės kolegijos narys, „Mažosios Lietuvos enciklopedijos“ (1–3, 2000–06) vyriausiasis redaktorius. Parašė atsiminimų „Kaip aš buvau ministras“ (1998), „Prie lituanistikos židinio“ (1999), „Po aštuonerių metų“ (2006), publicistikos „Istorijos iškraipymai“ (2004) knygu. Išleido knygas: „Lietuvos poteriai“ (2000), „Krikščionybės ištakos Lietuvoje“ (2005), „Lietuvių tautos kilmė“ (2005), „Lietuvių tarmių istorija“ (2006), „Senosios Lietuvos valstybės vardynas“ (2007), „Lituanistikos (baltistikos) mokslas ir pseudomokslas“ (2007), „Mažosios Lietuvos indėlis į lietuvių kultūrą“ (2007), „Rinktiniai straipsniai“ (1–4, 2002–04; 4 tome skelbiama S. Peciulkiénės sudaryta bibliografinė rodyklė).

L: Sabaliauskas A. *Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija 2*, Vilnius, 1982, p. 68–73; Zigmąs Zinkevičius: *Bibliografija I* Sudarė M. Griškevičienė, S. Peciulko, Vilnius, 1987, ²1999; Sabaliauskas A. Ukmergiškiai gali juo didžiuotis. *Eskizai*, 2005, p. 75–78. Smoczyński W. The 70th birthday of Zigmąs Zinkevičius. *LgB* 3, 1994, p. 299–301. A. S.

Lietuvių kalbos enciklopedija, sudarė Kazys Morkūnas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 613–614.